

**A pénzügyi palotától
a Soproni Egyetem közgazdaságtudományi campusáig**

*From the Financial Palace
to the Economics Campus of the University of Sopron*

Biczó Tamás¹ – Székely Csaba² – Wilfing János³

Abstract: The building at Erzsébet Street 9, Sopron, which was built by the City with a donation from the Hungarian Government, is one hundred years old. The Government wanted to express its gratitude to the city of Sopron by recognizing the successful outcome of the December 2021 Referendum for Hungary, along with the awarding of the title of “Civitas Fidelissima”, the Most Loyal City. The original purpose of the building was to be a financial palace, but in the century since its construction, it has served many functions out of necessity. In short, the fate of the building was determined by the given political situation and the events of the era. Thus, in addition to its original function, it has also served as a residence, hospital, party office, school and dormitory, and since 2002 it has been home to the Faculty of Economics of the then University of West Hungary (currently the Sándor Lámfalussy Faculty of Economics of the University of Sopron). The study aims to summarize the events and happenings of this hundred-year period through research conducted in the Sopron Archives and the Sopron Museum, analysis of newspaper articles and other documents found there, and review of available literature.

Keywords: *history, local history, architecture, finance, higher education*

JEL Codes: *H83, I23, N94*

¹ BICZÓ Tamás

Könyvtáros, Soproni Egyetem, Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar,
(biczo.tamas@uni-sopron.hu; ORCID: 0009-0006-5830-6944)

² SZÉKELY Csaba

Professor emeritus, Soproni Egyetem, Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar,
(szekely.csaba@uni-sopron.hu; ORCID: 0009-0009-9726-8639)

³ WILFING János

Nyugalmozott dékáni hivatal vezető, Soproni Egyetem, Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar (ORCID: 0009-0006-1398-6528)

Absztrakt: Száz éves a Sopron, Erzsébet utca 9. szám alatti épület, amelyet város építtetett a Magyar Kormány adományából. A Kormány ezzel Sopron város iránti hálóját kívánta kifejezni a 2021. decemberi Népszavazás Magyarország számára sikeres kimenetelének elismerésével, a „Civitas Fidelissima”, a Leghűségesebb Város cím adományozásával együtt. Az épület eredeti rendeltetése pénzügyi palota lett volna, azonban felépítése óta eltelt egy évszázad alatt kényszerűségből sokféle funkciót töltött be. Röviden összefoglalva, az épület sorsát az adott politikai helyzet, a korszak történései határozták meg. Így az eredeti funkció mellett lakás, kórház, pártiroda, iskola és kollégium szerepet is betöltött, és 2002-től az akkori Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának (jenleg a Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Karának) ad otthont. A tanulmány ennek a száz éves időszaknak az eseményeit, történéseit kívánja összefoglalni a Soproni Levéltárban⁴ és a Soproni Múzeumban⁵ végzett kutatással, az ott található újságcikkek és egyéb dokumentumok elemzésével, továbbá az elérhető szakirodalom áttekintésével.

Kulcsszavak: történelem, helytörténet, építészet, pénzügyek, felsőoktatás

JEL-kódok: H83, I23, N94

Előzmények és a pénzügyi palota megépítésének terve

Sopron Szabad Királyi Város és Sopron vármegye nagyobb ütemű gazdasági fejlődése a reformkor időszakában vette kezdetét, ami nem kis mértékben Széchenyi István munkásságának volt köszönhető. Kezdeményezésére indult el a Rába szabályozása, védnökként elősegítette a soproni gőzmalom részvénytársaság létrehozását, támogatta a selyemhernyó tenyésztés meghonosítását, legelső részvényjegyzőként a Soproni Takarékpénztár megalakítását, sürgette a Sopron-Győr közötti postaút korszerűsítését, és a vasútügyi bizottság elnökeként a Sopron-Bécsújhely közötti vasútvonal megépítését. (Tóth és Székely, 2010). A gazdaság fejlődésének lendülete egészen a nagy háború időszakáig tartott, amely megkövetelte a pénzügyek törvényes rendjének, ezen belül elsősorban a hatóságok előírt adózási szabályainak betartását.

⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Vármegye Soproni Levéltára.
9400 Sopron Fő tér 1.

⁵ Soproni Múzeum Alapítvány, 9400 Sopron, Fő tér 8.

1905-ben vetődött először fel egy pénzügyi hivatal építésének terve. Ez a gondolat azért született meg, mert a különböző soproni pénzügyi intézményeknek nem volt saját épületük, tevékenységüket bérelt helyiségekben látták el. A Sopron című lap 1905. május 21-én írja, hogy az alispán nagyszabású tervvel foglalkozik, pénzügyi palotát akar építteteni a városban (Sopron, 1905). A Sopronvármegye Hivatalos Lapja 1905. június 4-i számában arról tudósít, hogy két nappal korábban ülést tartott Sopron Vármegye választmány, mely az alispán javaslatára elfogadta a várossal közösen építendő pénzügyi palota tervét, és bizottságot küldött ki ennek megtárgyalására. (Sopronvármegye Hivatalos Lapja, 1905). Ezt követően 1907 októberében említik ismét a pénzügyi palotát a soproni sajtóban. A Soproni Napló 1907. október 3-i számában felvetik, hogy a pénzügyi palota helye a Storno-házban lehetne, ezt azonban hamar el is vetik a Storno-ház műemléki státusa miatt. (Soproni Napló, 1907). Olyan elképzelés is felmerült, hogy a város és a vármegye közösen építhetné fel az épületet. Erről a Soproni Napló 1908. január 24-i száma számol be (Soproni Napló, 1908). Emellett a Várkerület és az Árpád utca kereszteződése, illetőleg a Széchenyi tér is szóba került, mint a jövőbeli pénzügyi palota színhelye.

A Soproni Napló című lap 1910. szeptember 30-i számában azt közli, hogy Baán Endre főispán Budapestre, a Pénzügyminisztériumba utazott, és átvette a pénzügyi palota előkészítésére a kormányzat által megígért pénzeszeget (Soproni Napló, 1910).

Az első világháború kitörése azonban elodázta az építkezés kérdését. 1916. július 2-án arról ír a Soproni Napló, hogy a Pénzügyigazgatóságnak ki kellett költöznie az Újteleki utca végén bérelt épületből, ahol tevékenységét addig ellátta. Ekkor a Soproni Takarékpénztár ajánlotta fel a Várkerületen lévő épületét a pénzügyi igazgatás céljára. Erre azonban nem került sor, sőt a világháború végéig az egész kérdés lekerült a napirendről. Még az is elhangzott, hogy, mivel Sopron esetleg Ausztriához kerülhet, a magyar kormány nem kíván pénzügyi palotát építeni az osztrákoknak (Soproni Napló, 1916).

A fordulat az 1921. decemberi sikeres népszavazás után következett be. Sopron és 8 környező község lakosai ugyanis 1921. december 14. és 16. között népszavazás keretében dönthettek arról, hogy Magyarországhoz, vagy Ausztriához kívánnak-e tartozni. A 26 879 szavazásra jogosultból 89,52 százalékos részvétel mellett 15 334 fő (65,08%) szavazott a Magyarországon maradásra, ezzel 257 km² terület került vissza a trianoni békeszerződés által meghúzott határokhoz képest. A nem remélt kedvező kimenetel hatására az országgyűlés *A soproni népszavazás emlékének törvénybe iktatásáról* szóló

1922. évi XXIX törvényben a *Civitas fidelissima*, azaz a *Leghűségesebb város címet* adományozott Sopronnak (Sarkady et al., 2001).

A népszavazást követően Thurner Mihály polgármester 1922 júniusában a Sopronvármegyének adott riportban mint régi kedves tervét említi a pénzügyi palota megépítését, amelyre a cikk szerint a sikeres népszavazás után a pénzügyi kormányzat ígéretet is tett (Sopronvármegye, 1922/a). Ugyanez a lap az 1922. december 31-i számában írja, hogy a hűséges város a soproni vállalkozások támogatását, és a pénzügyi palota felépítésének elősegítését várja el a kormánytól (Sopronvármegye, 1922/b). A Sopronvármegye azonban arról is ír, hogy a városban nagy a lakásínség, és a pénzügyi palota költségkerete 30-40 családnak jelentené lakásgondja megoldását.

1923. június 19-én szintén a Sopronvármegye számol be arról, hogy Thurner Mihály ismét kifejezte a pénzügyi palota megvalósításának szándékát. A cikk szerzője megemlíti Wälder József egykori városi főmérnök tervének felelevenítésével, hogy az épület az Ikvahíd és a Várkerület sarkán épülne fel (Sopronvármegye, 1923/a). De még 1923 szeptemberében is arról ír a lap, hogy a belátható jövőben nem kerül megvalósításra az építkezés (Sopronvármegye, 2023/b). Ezzel szemben reményt keltő a Sopronvármegye jelentése Thurner Mihály polgármester budapesti útjáról, amelynek során egyrészt kölcsönt kíván szerezni a városnak, másrészt egyeztetést kezdeményez Balázs államtitkárral a pénzügyi palota helyéről. Arról is ír a lap, hogy míg a város a Várkerületen, a kormány az Erzsébet utcában helyezné el a palotát (Sopronvármegye, 1923/c). A Pécsi Lapok 1923 októberi számában már konkrétan azt írja, hogy a soproni pénzügyi palota háromszintes lesz, és a pénzügyigazgatóság kiköltözhet abból a bérházból, melynek tulajdonosa Burgenlandban lakik. A lap azt is közli, hogy a megvásárolt telek nagysága 780 négyszögöl, és, hogy Langer Jenő dr. pénzügyi igazgató nyert a kormánytól engedélyt a palota megépítésére. Azt is itt írják, hogy vidéken ez lesz a legnagyobb ilyen épület (Pécsi Lapok, 1923).

1923 októberében felgyorsultak az események. A Sopronvármegye 1923. október 5-i száma közli Thurner Mihály polgármester bejelentését, mely szerint a pénzügyi palota helye az Erzsébet utcában lesz, és nem a Várkerületen, mert ott lakásokat kellene elbontani. Ekkor dőlt el az is, hogy nem csak a hivatalok lesznek az épületben, hanem a hivatalnokok lakásai is (Sopronvármegye, 1923/c). A Sopron anno című internetes helytörténeti lap szerint négy hivatal számára készül a palota: a pénzügyigazgatóság, az államkincstár, a számvevőszék és a pénzügyőrség számára, továbbá lakások is lesznek ezen intézmények dolgozói részére. A Pénzügyminisztérium hozzájárult az Erzsébet utcai telek megvételéhez (Sopron anno, 2011-2025), ugyanis az

az Evangélikus egyház tulajdonát képezte, annak egykor temetője volt. Balázs pénzügyminiszteri államtitkár hamarosan Sopronba utazott, és meghozta a minisztérium beleegyezését az építkezéshez. Erről a Sopronvármegye 1923. október 21-i száma ír, valamint arról is, hogy a pénzügyminiszter elfogadta az evangélikus konvent által megszabott összeget, amelyet követően a telket átírhatták a Kincstár nevére (Sopronvármegye, 1923/d). Az evangélikus konvent 1923. október 14-én szavazott az Erzsébet utcai telek eladásáról, továbbá arról, hogy a holtak maradványait szállítsák át a Balfi utcai Evangélikus temetőbe. A Sopronvármegye 1923. október 28-i száma tudósít ezekről, továbbá arról is, hogy a telek 100 millió koronába került (Sopronvármegye, 1923/e). 1923. november 25-én már arról számol be az újság, hogy kiírták a pályázatot a pénzügyi palota megépítésére, a következő év márciusában fog indulni az építkezés, és 1925 novemberére már át kell majd költözniük az épületbe azoknak a családoknak, akik ott fognak lakni (Sopronvármegye, 1923/f).

A pénzügyi palota építése

A palota megépítésére tíz budapesti és három soproni vállalkozó pályázott. A város végül Boór Gusztáv soproni építész pályázatát fogadta el, aki vállalta, hogy soproni munkásokat alkalmaz, és 9,5 millió koronából megépíti az épületet. Erről a Sopronvármegye című hírlap ír 1924 júniusában, ahogy arról is, hogy egy hónappal később már elkészültek az épületre vonatkozó tervek Sopronvármegye (Sopronvármegye 1924/a és 1924/b.). Zóbel Lajos és Exler Jenő műszaki tanácsosok készítették a terveket, az építési ellenőr a szintén soproni Wagner Zsigmond volt. amint ezt a Sopronvármegye 1924. július 13-i száma közli. Arról is tudósítanak, hogy az új épület román stílusban fog felépülni (Sopronvármegye, 2024/c.). Kubinszky Mihály a Soproni Szemle 2001. évi 2. számában a tervezett épületet neoromán stílusúnak nevezi (Kubinszky, 2001), amely stílus abban az időben középületeknél kedvelt volt. Szintén Kubinszky a Soproni Szemle 2015. évi 2. számában azt írja, hogy az épület a historizmus jegyeit viseli (Kubinszky, 2015). Az épületről rövid leírás olvasható Kubinszky: Sopron építészete a 20. században című könyvének 55. oldalán (Kubinszky, 2001). Ebben azt írja a szerző, hogy az épület homlokzata rizalitokkal tagolt homlokzatok aszimmetrikus ablaktengely beosztásúak. A kerek alakú épülettömb közepén udvart alakítottak ki. Az épület ékessége a jó térhatású kétkarú fölépcső. Az épület érdemi átépítés nélkül áll ma is, írja Kubinszky. Az építkezés végül 14 millió koronába került. Egy új utca is létrejött

az építkezés folyamányaként. 1924. július 13.-án írja a Sopronvármegye, hogy Langer pénzügyigazgató és Boór Gusztáv Pestre utaztak, és ezen a napon írták alá a pénzügyi palota építési szerződését (Sopronvármegye, 2024/c).

A Sopronvármegye 1924. július 27-i száma már arról tudósít, hogy megkezdődött az építkezés. 1924 júliusában már naponta 3-4 teherautó és 4-5 lovaskocsi sorakozik az Erzsébet utcán, mert ekkor már folytak az alapozás, és a földmunkák (Sopron vármegye, 1924/d). 1924 augusztusában írja a Sopronvármegye, hogy a régi, elbontott evangélikus temetőből már csak annak kapuja van meg, egyébként teljesen elbontották a palotát építő munkások, ezt a kaput a cikk írója szerint be lehetne illeszteni a Balfi úton lévő evangélikus temető kerítésébe (Sopronvármegye, 1924/e). Izgalmas rejtélyekkel is találkozhattak a munkások, amikor a temető bontása közben egy bronzkoporsó került elő a földből, benne egy csontvázal. Erről is a Sopronvármegye számolt be, mégpedig 1924. július 13-i számában (Sopronvármegye, 1924/c).

A palota építése enyhítette a munkanélküliséget. Az építőiparban dolgozó munkások 8000-9000 korona órabért kaptak, ami nem volt nagy összeg, mert a korona az első világháborút követően már végórát élte. Az órabérekről a Sopronvármegye 1924. augusztus 24-i számában számolt be. Ugyanez év augusztus 31-én írja a Sopronvármegye, hogy a Pénzügyi Palota frontja már jó másfél méterrel emelkedik ki az utcaszintből (Sopronvármegye, 1924/e, és 1924/f). A nehézségekről is beszámolt a sajtó: 1925. május 13-i számában arról ír a Sopronvármegye, hogy Boór Gusztáv a homlokzat malterdíszének elkészítéséhez Győrből hozatott kőműveseket, mert városban kevés volt a szakember (Sopronvármegye, 1925/a). A kárpitosok tiltakozásáról is értesített a Sopronvármegye 1925. július 9-i száma, mert az ígéretek ellenére a pénzügyi palota elkészítésével járó munkákat olyanok kapták meg, akik nem rendelkeztek kárpitos iparendelélyel (Sopronvármegye, 1925/b). A soproni asztalosok is tiltakoztak, mert a pénzügyi palota asztalosmunkáit más mesteremberek végezhették el, amiről a Sopronvármegye 1925. július 9-i számában ír. A soproni asztalos szakcsoport gyűlést tartott, és Wetzter Mátyás vezetésével adtak hangot tiltakozásuknak (Sopronvármegye, 2025/b).

A Zalai Közlöny arról ír 1925. március 3-án, hogy épül Sopronban a pénzügyi palota, ami szeptember 1-re el fog készülni, továbbá azt is megemlíti, hogy 80-100 munkásnak ad munkát az építkezés (Zalai Közlöny, 1925). 1925 júliusában az épület kívülről már teljesen elkészült, és csak a belső munkálatok voltak hátra. Ugyanez év augusztusában Sopronban Országos Dalversenyt rendeztek, és ennek főpróbáját az új pénzügyi palota udvarán tartották. Erről a Nemzeti Újság 1925. augusztus 15-i száma számol be (Nemzeti Újság, 1925).

1925 szeptemberében Boór Gusztáv építőmester átadta a kész épületet az építőbizottságnak. Az épület műszaki ellenőrzését Wagner Zsigmond műszaki főtanácsos végezte el. Arról is tudósít a Sopronvármegye 1925. október 10-i száma, hogy a teljesen kész épületben a földszinten lakások is vannak, és a cikk szerint a három tisztviselői, és kilenc altiszti lakást már el is foglalták az új lakók. Az első emeletet a Pénzügyigazgatóság foglalta el, a másodikon ideiglenesen a Tanfelügyelőség lett elhelyezve. Ezen a napon a lap munkatársai bejárhatták az épületet (Sopronvármegye, 1925/a). A Sopronvármegye 1925. október 30-i száma arról tudósít, hogy az Államépítészeti Hivatal előző nap már át is költözött a vadonatúj épületbe, ahol azt egy földszinti irodában helyezték el (Sopronvármegye, 1925/b).

1925. november 18-án a Tanfelügyelőség véglegesen beköltözött a palotába. Erről a Sopronvármegye című lap már másnapi számában tudósít (Sopronvármegye, 1925/c). Ugyanerről a Pécsi Lapok is beszámol 1925. november 24-én azzal a megjegyzéssel, hogy a Tanfelügyelőség a törvényszéki palotából költözött át (Pécsi Lapok, 1925).

1926 januárjában a Pécsi Napló című lap követendő példaként hivatkozik Sopron városára, ahol a Pénzügyigazgatóság telket vett, és pénzügyi palotát építtetett (Pécsi Napló, 1926). Ugyancsak pozitív példaként említi Sopront a Dunántúl című lap 1925. október 28-i száma, hiszen Sopronban, drága pénzen már meg is épült a pénzügyi palota, más városokban, így Pécsen pedig nem (Dunántúl, 1925). A Nép című újság is beszámol arról 1925. szeptember 25-i számában, hogy elkészült Sopronban a pénzügyi palota, és műszaki átvétele is megtörtént (A Nép, 1925). A lap szerint az épület minden ízében célszerű, ami Boór Gusztáv, és a soproni iparosok munkáját dicséri. A Pénzügyigazgatóság is beköltözött az új palotába, erről a Sopronvármegye 1925. október 16-i száma értesít (Sopronvármegye, 1925/f). 1926. december 25-én a Magyarság című lap is hírt ad róla, hogy Sopronban 13 milliárd koronából felépült a pénzügyi palota (Magyarság, 1926).

A pénzügyi palota működésének első három évtizede

Az építkezés befejeztével fokozatosan megkezdődhetett a hivatalok eredetileg kitűzött céloknak megfelelő működése, és az épület is megszokottá vált a városképben (1. ábra). A Soproni Hírlap 1927. június 9-én megemlíti, hogy a pénzügyi palota melletti egykori zsákutcát Kiss Jánosról nevezték el. Dr.

Házy Jenő a Soproni Levéltár főigazgatója 1927. január 21-én javaslatot nyújtott be a soproni közgyűlésnek az új utcanevek elnevezéséről, így kapta a Kiss János utca az egykori evangélikus püspök nevét (Soproni Hírlap, 1927).

1. ábra: Az elkészült pénzügyi palota

Figure 1: The completed financial palace

Forrás: Soproni Múzeum, 2004

1927. október 10-én földrengés volt Bécsben, ez Nyugat-Magyarországon is érezhető volt, a pénzügyi palotában ekkor repedt meg az egyik fal. Erről az Új Nemzedék című lap számol be. 1927. október 11-i számában (Új Nemzedék, 1927c).

Szomorú hír is eljutott a korabeli olvasókhoz. A Budapesti Hírlap közölte Zóbel Lajos halálhírét, aki a soproni pénzügyi palota egyik tervezője volt, és egyik legjelentősebb munkájának a pénzügyi palota tervezését tekintik (Budapesti Hírlap, 1926). Más jellegű értesítés olvasható a Soproni Hírlap 1930. július 31-i számában: 1927 novemberében a pénzügyi palota félig földszintes, félig pincehelyiségeiben pénzügyőr családokat helyeztek el, de hamar kiderült, hogy ezek a helyiségek nedvesek, szellőztetést igényelnek, ezért ezeket a családokat az épületnek egy másik szárnyába helyezték át. Ezzel egyidőben Boór Gusztáv garázs építését kezdte meg az épület mögött (Soproni Hírlap, 1930/b).

Ugyancsak a Soproni Hírlap közöl cikket abból az alkalomból, hogy Thurner Mihály polgármester 25 éve áll a köz szolgálatában, akinek eredményei között a pénzügyi palota létrehozást is felsorolják (Soproni Hírlap 1930/c).

A Pénzügyigazgatóság mellett a Számvevőség is a pénzügyi palotában talált helyet. Erről a Dunántúli Tanítók Lapja című folyóirat 1929. március 15-i számában találunk említést (Dunántúli Tanítók Lapja, 1929). A Soproni Hírlap 1930. február 7-én arra a felvetésre, hogy hanyatlík-e Sopron, azt válaszolja, hogy ellenkezőleg, fejlődik, és erre a pénzügyi palota az egyik bizonyíték (Soproni Hírlap, 1930/a).

Kulturális rendezvényeket, kiállításokat is szerveztek a palotában. 1930. december 4.-én hírül adta a Soproni Hírlap, hogy a MANSZ (a Magyar Aszszonyok Nemzeti Szövetsége) tagjainak kézimunkáiból nyílik kiállítás az épület első emeletén, és minden kétszázadik látogató kézimunkát kapott ajándékba (Soproni Hírlap, 1930/d). Egy évvel később szintén a MANSZ karácsonyi vásárt szervezett a pénzügyi palotában. A vásár 1931. december 8-ig volt látogatható, és szöveteken kívül kerámiákat, ötvösremeket is lehetett vásárolni (Soproni Hírlap. 1931). 1942-ben a pénzügyi palotán elvégzendő kőműves és mázólok munkákra hirdetett versenytárgyalást a Pénzügyigazgatóság (Vállalkozók Lapja, 1942) .

A második világháború szomorú eseményei a pénzügyi palotára is árnyékot vetettek. Hárs József írása számol be arról, hogy 1944. május 10-én a zsidó származású soproniaknak a pénzügyi palotában kellett leadniuk értékeiket, és a vagyonleltárt (Hárs, 2002). Az is az épület történetéhez tartozik, hogy 2. világháború végén kórházként működött, feltehetően az 1944-1945-ös bombázások sebesültjeinek ápolása céljából. A várost összesen 9 alkalommal érte bombatámadás, amelyekben 1285 épület sérült meg. A bombázások során egész városrészek pusztultak el. A háborús cselekmények miatt 2200-an vesztették életüket (Sarkady, 2019).

A második világháború a pénzügyi palota épületén is sérüléseket hagyott: az ablakok a légnyomás miatt kitortek. Üveghiány volt, ezért a háború előtt a palotában működő egyes hivatalok csak 1947. október végére térhetnek vissza az épületbe. Az épület teljes rendbehozatalát a hivatali bürokrácia is akadályozta. Egy vállalkozó megígérte, hogy 90 napon belül kijavítja a hiányosságokat, de az Anyag- és Árhivatal késleltette a munkát (Soproni Világosság 1947/a). A pénzügyigazgató később bejelentette, hogy Sopron város részére kiutaltak 4000 négyzetméter üveget, így a hivatalok remélhetőleg még az 1947-es év vége előtt visszaköltözhetnek régi helyükre, a pénzügyi palotába

(Soproni Világosság, 1947/b). Két nap múlva írja ugyanez a lap, hogy kontárok kezén „pocsékolódik” az üveg, és emiatt sem a soproni kisiparosok nem férnek hozzá, és a pénzügyi palota tatarozását sem lehet befejezni (Soproni Világosság 1947/c). Végül 1948 elején a hároméves terv keretében újjáépült a pénzügyi palota, és 810 ezer forintba került a helyreállítása. A hivatalok is visszaköltöztek régi helyükre (Soproni Világosság, 1948).

Az ötvenes években a hivatalok (a Pénzügyőrség) mellett diákotthon is működött a palotában. Az épület falán található az az emléktábla, amely azoknak a bányamérnök hallgatóknak állít emléket, akik 1956-ban a kollégiumban laktak, és a forradalom után innen menekültek el, szerte a nagyvilágba. Az emléktáblát a Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Kara állíttatta az 1956-os forradalom 50. évfordulóján.

Funkcióváltás 1959-ben

1959-ben gyökeresen megváltozott az épület használatával kapcsolatos helyzet. Mivel az egyetem műszaki karát Miskolcra költöztették, kiürült az Erzsébet utca 9. szám alatti diákotthon, és helyére pártiskola került. Ennél lényegesebb változás volt, hogy az épületbe beköltözött az MSZMP soproni szervezete, és különböző társadalmi szervezetek is.

Ettől kezdve az épület földszintjén működött a városi pártbizottság, a területi pártszervezet, a KISZ-bizottság, és a nőtanács, de ugyanide költözött a Kellner Sándor munkásör-zászlóalj is. Az épület kapujában munkásörök álltak, amint azt a korabeli fotókon látni lehet.

Az első emeleten a járási pártbizottság kapott helyet. Az épület többi részében, egészen a rendszerváltásig pártiskola működött. A kollégiumi funkció is megmaradt a pártiskola bentlakásos jellege miatt. A Pénzügyőrség a palotából, az Előkapu utca 1-3 számú házába költözött (Kisalföld, 1959).

A sajtó, főleg a Kisalföld című megyei lap időről-időre cikkeket közölt a soproni pártiskoláról. Kétfajta tanfolyamot lehetett elvégezni: öt hónapig tartott a rövidebb képzés, egy évig a hosszabb. Az iskolában 20 tanár oktatott, és az igazgatója az első időkben Csikós György volt, aki válaszolt a Kisalföld kérdéseire (Kisalföld, 1970). Később riport is megjelent Csikós Györggyel, aki akkor már egyetemi docensi címmel is rendelkezett. A cikk címe: Az ember nem fordulhat vissza (Kisalföld, 1971/a). Arról is beszámolt a sajtó, hogy határidő előtt elkészültek a pártiskola tatarozásával (Kisalföld, 1971/b).

Mivel a rendőri állomány ideológiai képzése is fontos volt a rendszer számára, körzeti megbízottak is továbbképzésen vettek részt a pártiskolán (Magyar Rendőr, 1972). A Pártélet című lap 1975 novemberében ír a pártiskoláról, amely akkor 16 éves volt már. A cikkben írnak arról, hogy volt egyéves, és öt hónapos tanfolyam, valamint egy hónapos ismétlő tanfolyam, sőt női tagozat is (Pártélet, 1975). Egyhetes munkásör továbbképzésről ír a Kisalföld 1977. szeptember 18-i számában, amelyben terjedelmes cikket közöl, a 18. tanévét kezdő intézményről (Kisalföld, 1977). Ekkor már Simon János volt a pártiskola vezetője. Mikor az iskola megkezdte 18. tanévét, Simon János interjút adott a megyei lapnak (Kisalföld, 1977). Simon Jánosról nyugdíjba vonulásakor is megemlékezett a megyei lap. Mint írták, megérdemelt pihenő éveivel érkezett a soproni pártiskola vezetője (Kisalföld, 1980). Simont nyugdíjba vonulásakor a Munka Érdemrend Arany Fokozatával jutalmazták (Magyar Közlöny 1980), utóda Fülöp József lett.

Nagy hangsúlyt fektetett a pártiskola a nők oktatására. A női tagozaton 1981-ben 22-en végeztek (Kisalföld, 1981/a). A legfiatalabb hallgató is lány volt a Pártiskolán, mégpedig Gombás Annamária, aki szabadidejében a munkásörparancsnokság irodájában segített (Munkásör, 1980). 1986-ban egy kubi politikus látogatta meg Győr-Sopron megyét, aki a soproni pártiskolán is megjelent (Kisalföld, 1981/b). 1989-ben – utoljára – még arról nyilatkozik a Kisalföldnek a pártiskola igazgatója, hogy korszerű szocializmusra van szükség (Kisalföld, 1989/a).

Az MSZMP megszűnésekor az MSZP örökölte az épületet. A romániai forradalom idején az MSZP Győr-Sopron Megyei Koordinációs Bizottsága 100, Romániából menekült gyereket szeretett volna ideiglenes elszállásolni az épületben, de erre végül nem került sor (Kisalföld, 1989/b).

Ebben az időben sokat foglalkozott a sajtó az épület további sorsával. A Kisalföld 1990 elején azt írta, hogy Győr-Sopron megyében 165 ingatlan volt az állampárt tulajdonában, de az MSZP csak tizenkettőt kívánt megtartani, a többinek a sorsa kérdésessé vált (Kisalföld, 1990). Azt a Népszabadságból lehetett megtudni, hogy az MSZP kiköltözött a Magyar utcai pártszékházba, az Erzsébet utca 9-ben pedig az az Oktatás Szervező Szolgáltató Iroda kezdte meg működését (Népszabadság, 1989).

A rendszerváltás városi intézkedéseinek eredményeképpen a pártszékház, a pártiskola. és annak étkezdéje a Városi Tanács tulajdonába került (Vasárnapi Hírek 1990). A kilencvenes évek elején rövid ideig a József Attila Postaforralmi, Kereskedelmi Szakközépfiskola és Szakmunkásképző Intézet működött.

dött itt, mert a Deák tér 32. szám alatt épületüket megvette az egyetem a várostól, és költözniük kellett. De még 1994-ben sem dőlt el, hogy mi lesz az egykori pénzügyi palota rendeltetése (Kisalföld, 1994). A kilencvenes évek közepén átmenetileg középiskolai fiúkollégium költözött az épületbe, az első és a második szinten pedig az előbb említett Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet nyert elhelyezést.

A Közgazdaságtudományi Kar otthonra talál

A soproni Erdészeti és Faipari Egyetem a magyar felsőoktatásban zajló szerkezeti változások hatására 1995-ben közgazdászképzést indított el levelező tagozaton a Miskolci Egyetem kihelyezett tagozataként. Az ezt követő tanévben már nappali tagozatos hallgatók is megkezdheték tanulmányaikat, gazdálkodási szakon. Időközben megérkezett a minisztériumi engedély is a szak előzetes akkreditációjáról, és a hallgatók már a soproni egyetem égisze alatt folytathatták tanulmányaikat, Gidai Erzsébet professzor irányításával. Elsősorban az alakuló kar anyagi helyzetének megerősítése szempontjából nagy változást jelentett az 1998-ban önköltséges formában beindított egyetemi „kiegészítő” képzés. Ennek keretében a gazdasági főiskolát végzetek egyetemi diplomát szerezhettek levelező képzés formájában.

A magyar felsőoktatás az ezredforduló környékén jelentős szerkezeti átalakuláson ment keresztül, amelyből a Soproni Egyetem sem maradhatott ki. 2000. január 1-én létrejött a kibővített Nyugat-Magyarországi Egyetem, és ennek részeként a Közgazdaságtudományi Kar. Az alapító dékán Gidai Erzsébet professzor volt, és a Kar-avató ünnepségre 2001. február 23-án került sor.

Az új szervezeti egység átmenetileg az Egyetem meglévő épületeiben kapott helyet. A Kar hallgatói és oktatói létszámának rohamos növekedése azonban hamarosan meghaladta az Egyetem befogadó kapacitását, ezért folyamatosan új helyszíneket kellett találni. Elsőként kézenfekvő volt az Egyetem szomszédságában lévő egykori Gépipar Technikum nagymértékben lehasznált, üresen álló épülete, melyet Gimesi Szabolcs polgármester 2000. augusztus 28-án használatra átadott a közgazdászképzésnek. A következő bővítési lehetőség a korábbi Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet területének birtokba vétele volt, ahol FEFA pályázatból sor kerülhetett a Szakközépiskola kiköltöztetését okozó életveszély megszüntetésére, az alagsóvezésre. A közgazdászképzés egyre növekvő számú tanóráinak megtartásához további bérleményekre is szükség volt. Kezdetben az egyetemi Ifjúsági ház, majd az újabb évfolyamok belépésével a METESZ székház nagy előadóterme, később

pedig a Szent György plébánia Káptalan épületének két előadóterme adott helyet a képzésnek. Ezeken túlmenően az informatikai és nyelvi órák megtartásához számos termet bérelt a kar, mely azzal a következménnyel járt, hogy a hallgatóknak és az oktatóknak az órákői szünetekben a város különböző pontjai között kellett vándorolniuk. A tízet is meghaladó oktatási helyszín jelentősen megnehezítette az oktatás szervezését, és ez az egyetemi képzésnél elvárható színvonal biztosításának sem felelt meg.

Az áldatlan helyzet megoldása érdekében újabb tárgyalás indult Gimesi Szabolcs polgármesterrel az Erzsébet utca 9. szám alatti épület részleges igénybe vételéről. Kiderült ugyanis, hogy megürült az Erzsébet utcai ingatlan 2. emelele, ahol addig az egykori József Attila Postaforgalmi, Kereskedelmi Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet kifutó évfolyamait helyezték el. 2000. október 30-án az Egyetem megállapodott az épületet hasznosító kollégium igazgatójával a 2. emelet használatba vételéről. A Kar 3 millió forint éves bérleti díjat fizetett a használatért, emellett a rezsiköltségeket is térítette a kollégiumnak.

A korábbi állapot azonban nem felelt meg az egyetemi képzési igényeknek. Megkezdődött ezért a helyiségek felújítása, valamint az elektromos és informatikai hálózat fejlesztése, illetve kiépítése. A 2. emeleti szint a Kar jelentősen megnövekedett tanári létszáma elhelyezésére szolgált. Az oktatók elhelyezését oly módon biztosították, hogy az intézeti tanszékeket szekrény sorokkal választották el egymástól, meghagyva annak lehetőségét, hogy a helyiségek későbbiekben ismét tanteremként működhessenek. 2001. március 21-én megtörtént az informatikai hálózat bekapcsolása az egyetemi hálózatba.

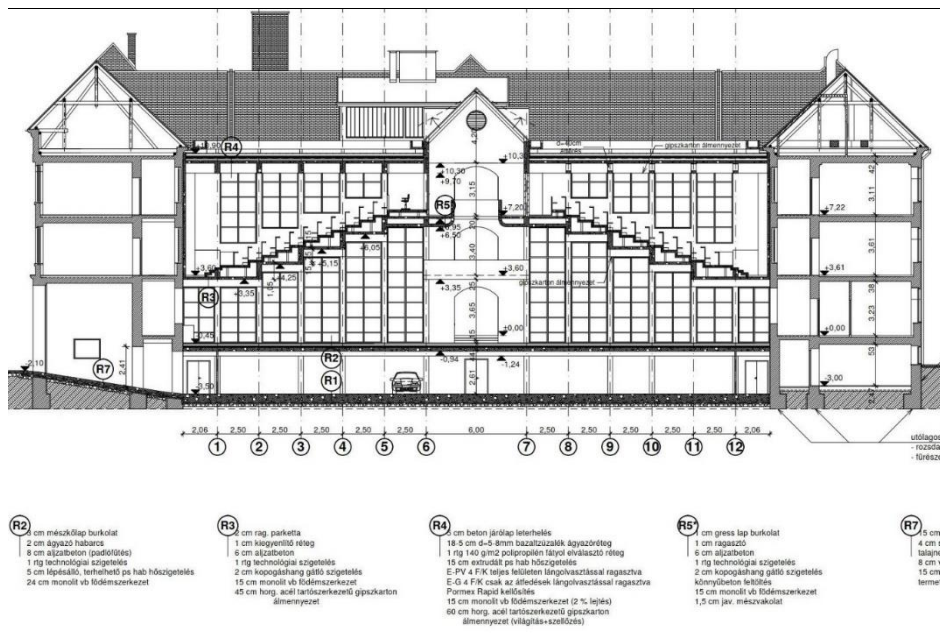
Az Egyetem fejlesztési tervei között előkelő helyen szerepelt, hogy a Közgazdaságtudományi Kar saját campussal rendelkezzen, melyet az egyetem vezetésén túl támogatott Sopron Megyei Jogú Város önkormányzata mellett az Oktatási Minisztérium is. Kézenfekvő volt, hogy ez az ingatlan az egykori pénzügyi palota legyen, amely nagyon sok tekintetben megfelelt ennek a célnak. Az egyetem és a város jó kapcsolatának volt köszönhető, hogy Sopron Megyei Jogú Város önkormányzata Walter Dezső polgármester vezetésével 2003. június 26-án megszavazta az ingatlan eladását az egyetem közgazdasz képzése számára. A polgármester kezdeményezésére az Önkormányzat támogatást is megszavazott az épület korszerűsítésének és fejlesztésének tervezésére. 2003. július 31-én az Oktatási Minisztérium részéről Stark Antal helyettes államtitkár jóváhagyta az ingatlan megvásárlását. Ezt a hírt 2004. július 16-án hozta a soproniak tudomására a Kisalföld (Kisalföld, 2004). 2004. július 26-án megtörtént az ingatlan átadás-átvétele az önkormányzat és az egyetem

képviselőinek jelenlétében, továbbá 2005. június 2-án szerződés aláírására került sor Faragó Sándor rektor és Walter Dezső polgármester között az épület udvara beépítésnek támogatásáról. Ez a lépés reménykeltő volt, mivel ezzel a fejlesztéssel válhatott teljessé, és minden szempontból megfelelhett a korszerű felsőoktatási igényeknek az épület.

2005. június 7-én az Egyetemi Tanács elfogadta, hogy az udvar beépítése a Világbank által kialakított úgynevezett PPP (public-private partnership) konstrukcióban, azaz a magántőke és a közszféra együttműködésében valósuljon meg. Ez a finanszírozási forma gazdaságilag előnyösnek tűnt, de a deviza alapú finanszírozás a későbbi években jelentős többlet terhet rótt az Egyetemre, és így a Közgazdaságtudományi Karra is.

A Kerényi József és Póczik Róbert építészmérnökök által elkészített előzetes terveket Sopron városa ajándékozta a karnak az egykori pénzügyi palota átadásának 80. évfordulójára (2. ábra) A pénzügyi háttér biztosítása után megkezdődhetett a tervek véglegesítése, az építkezés előkészítése, és az ingatlan jogi helyzetének tisztázása. Az ingatlan átvétele során ugyanis kiderült, hogy valójában egy társasházról van szó, amelyben a Tulajdoni lap szerint öt magántulajdonban lévő lakás is található. A megvalósítás engedélyezéséhez szükségessé vált a tulajdonostársak beleegyező nyilatkozata, továbbá a több mint 30 szomszéd jóváhagyása. Ez nem volt egyszerű feladat, mert a nyilvántartásban szereplők között már régebben elhunyt, továbbá külföldön élő személyek is voltak. Két további feltételt is teljesíteni kellett: geotechnikai szakvéleményre volt szükség az udvar talajszerkezetéről, továbbá régészeti feltárást is kellett végezni. A kutató árok ásásakor ugyanis kiderült, hogy kb. félméternyi réteget még nem tártak fel a korábban már kitelepített evangélikus temető talajából. Egy másik ok a római korra nyúlik vissza, mert az épület alagsorában alapozásakor egy római kori szarkofágra bukkantak. Időközben a folyamatos egyeztetések eredményeként ki alakult a leendő beépítés végleges terve. A Kar számára szükséges volt egy nagy befogadó képességű közösségi tér (aula), két 200 fő befogadására alkalmas előadóterem, továbbá egy mélygarázs kialakítása, emellett az energiatakarékossági szempontok, a gazdaságos üzemeltetés is fontos szempont volt.

2. ábra: Az épület udvarának beépítése (látványterv)
 Figure 2: Construction of the building's courtyard (visual plan)

Forrás: Póczik R. (2005)

Az építési engedély kiadására 2006. június 23-án került sor. Június 30-án megkezdődött a föld kitermelése az udvarról. Ez idő alatt a Soproni Múzeum régészei folyamatosan jelen voltak, hogy ne kallódjának el a még előkerülő csontmaradványok. Ekkor találtak meg két középkori ónkoporsót, amelyek nagy ritkaságnak számítottak, és az egyik, különösen jó állapotban lévő a múzeumba szállították. November 25-én az építő vállalat⁶ toronydarut telepített az Erzsébet utcába, mivel az udvar zárt térben volt, és csak így lehetett biztosítani az építési eszközök és anyagok bejuttatását. December 1-én megkezdődött az udvar alapsík betonozása. A munkálatok gyors ütemben folytak, miközben – a zajhatástól eltekintve – zavartalanul folytatódott az oktatás. A szerkezetépítési munkálatok 2007 tavaszán befejeződtek, és 2007. szeptember 19-én a tanévnyitó ünnepségen megtörtént az aula avatása.

A megújult épületben az azóta eltelt idő alatt több ezer közgazdász diploma, több száz doktori (PhD) oklevél kiadására kerülhetett sor. A Közgazdaságtudományi Kar épülete azonban nem kizárólag oktatási célokat szolgál. Az

⁶ STRABAG Építőipari Zrt.

aula egyrészt az Egyetem különböző eseményeinek (tanévnyitók, tanévzárók, doktorrá avatások, tudományos konferenciák, Közgazdász Klub előadások stb.) ad helyet, de városi kulturális események (koncertek, irodalmi estek, gimnáziumi ünnepek stb.) is zajlanak itt. Kiemelkedő, nagy létszámú résztvevővel járó események a nyugdíjasegyetemi előadások, amelyek az egyetemen és a városban felhalmozott tudás szélesebb körben való elterjesztését szolgálják. Hallgatói igényeket is kielégít az Erzsébet utcai campus: szakkollégium és asztali tenisz terem is működik az épületben, továbbá a selmecbányai diákhagyományokhoz kapcsolódó szakestélyeket is tarthatnak itt az egyetemi hallgatók. A korábbi pénzügyi palota így többcélú, de igazából az eredeti elképzelésekkel egybevágó, pénzügyi, közgazdasági és gazdálkodási képzéseknek helyt adó középületté vált. Ez azzal is egybecseng, hogy a Közgazdaságtudományi Kar 2016-ban felvette Lámfalussy Sándor nevét, aki a jegybankok és tőkepiacok világának egyik legnagyobb szaktekintélye, az euró egyik atyja, az Európai Központi Bank alapítója volt (Durgula – Fábíán, 2016).

Epilógus

Úgy tűnik, hogy az 1921-es népszavazás következményeként Sopronban létrehozott pénzügyi palota hányattatott sorsa az utóbbi negyed évszázadban végre nyugvópontra került. Az épület ma elsősorban a felsőoktatás céljait szolgálja, ami város szempontjából is számtalan előnnyel jár. A Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar szorosan beépült a Soproni Egyetem képzési rendszerébe, és a város tudományos-kulturális életébe. A Kar mindenkor vezetői és oktatói hálával gondolnak az egykori soproni és Sopron környéki polgárokra, akik a népszavazáskor hűségesek maradtak a hazához. Erre emlékezteti a belépőt az Erzsébet utcai épület homlokzatára 2005. november 9.-én az Egyetem és a Közgazdaságtudományi Kar által elhelyezett emléktábla⁷ is:

„Ezen épületet 1925-ben a magyar kormány ajándékba adta Sopron Szabad Királyi Városnak az 1921-es népszavazás során tanúsított hűségéért.”

A népszavazás és az Egyetem kapcsolatában meg kell emlékezni Thurner Mihály egykori polgármesterről, akinek nemcsak a Népszavazás lebonyolításának megszervezését és pénzügyi palota építésének támogatását köszönhet-

⁷ Az emléktáblát Soltra E. Tamás szobrászművész készítette.

jük, hanem a Felvidék elcsatolásával összefüggésben 1919-ben a Selmecbányai Főiskola Sopronba helyezését is. Ő sem gondolta volna, hogy e két döntése majdan a Soproni Egyetem bővülését és felvirágzását fogja eredményezni. Folytatódjék tehát töretlenül épület és az Egyetem közgazdasági káráinak közös története!

Irodalomjegyzék

- A Nép*, 1921, 3 (120), 1921. szeptember 25.
Budapesti Hírlap, 1926
Dunántúl, 1925, 15 (242), 1925. október 25.
Dunántúli Tanítók Lapja, 1929. március 15.
Durgula, J., & Fábián, A. (2017). Lámfalussy Sándor életútja és munkássága. *Gazdaság & Társadalom Journal of Economy & Society*, 8(3), 5–16.
<https://doi.org/10.21637/GT.2016.3.01>.
Hárs József (2002): Zelma és Gertrúd. Egy soproni zsidó család vázlatos története. *Nyugati kapu*, 2002. október 4.
Kisalföld, 1959. október 19.
Kisalföld, 1970, 15 (125), 1970. május 30.
Kisalföld, 1971/a, 16, 1971. július 4.
Kisalföld, 1971/b, 16 (199), 1971. augusztus 25.
Kisalföld, 1977, 33 (220), 1977. szeptember 18.
Kisalföld, 1981/a, 37 (140), 1981. június 17.
Kisalföld, 1981/b, 37 (152), 1981. július 1.
Kisalföld, 1989/a, 44 (101), 1989. május 2.
Kisalföld, 1989/b, 44 (304), 1989. december 27.
Kisalföld, 1990, 45 (4), 1990. január 5.
Kisalföld, 1994, 49 (1), 1994. január 3.
Kisalföld, 2004, 2004. július 16.
Kubinszky Mihály (2001): Sopron építésze a 20. században. *Soproni Szemle*, 55 (1-4), (2): TÁJ-TELEPÜLÉS-TÁRSADALOM
Kubinszky Mihály (2015): Az első világháború hatása Sopron építésére és építészetére. *Soproni Szemle*, Műhely, 2015. 69 (2).
Magyar Közlöny, 1980. (13), 1980. március 1.
Magyar rendőr, 1972. július 20.
Magyarság, 1926. december 25.
Munkásőr, 1980, 23 (12), 1980. december 1.
Nemzeti Újság, 1925. augusztus 15.
Népszabadság, 1989, 38 (298), 1989. december 20
Pártélet, 1975. november 1.
Pécsi Lapok, 1923. október
Pécsi Lapok, 1925. november 24.
Pécsi Napló, 1926. január

- Póczik R. (2005): *A Nyugat Magyarországi Egyetem Közgazdaságo Kar új campusának tanulmányterve* (Tervezett állapot, A-A metszet). PRO-FEZ Építész Iroda Kft., Dunakeszi.
- Sarkady S. (2019): *Légi események Sopron vármegyében: Bombtámadások a lehűségesebb város ellen (1944.1945)*. Soproni Egyetemi Kiadó, Sopron, 224 p. ISBN: 9789633343302
- Sarkady S., Tóth I., Kincses K. és Sass L. (2001): *Sopron a népszavazás idején, 1921-1922*. Edutech Kiadó, Sopron. ISBN: 96385990750.
- Sopron anno 2011-2025*. Helytörténeti lap. <https://sopronanno.hu/>.
- Sopron*, 1905, 35 (61), 1905. május 21.
- Soproni Hírlap*, 1927. június 9.
- Soproni Hírlap*, 1930/a, 17 (31), 1930. február 7.
- Soproni Hírlap*, 1930/b, 17 (171), 1930. július 29.
- Soproni Hírlap*, 1930/c, 1930. július 31.
- Soproni Hírlap*, 1930/d, 17 (277), 1930. december 4.
- Soproni Hírlap*, 1931. december 4.
- Soproni Múzeum (2004): *Helytörténeti aprónyomtatványok*, leltári szám: SOM-A2004.1.124.
- Soproni Napló*, 1907, 11(79), 1907. október 3.
- Soproni Napló*, 1908, 12 (19), 1908. január 24.
- Soproni Napló*, 1910, 14 (222), 1910. szeptember 30.
- Soproni Napló*, 1916, 20 (149), 1916. július 2.
- Soproni Világosság*, 1947/a, 2 (58), 1947. július 21.
- Soproni Világosság*, 1947/b, 2 (111), 1947. november 17.
- Soproni Világosság*, 1947/c, 2 (112), 1947. november 19.
- Soproni Világosság*, 1948., 3 (1), 1948. január 3.
- Sopronvármegye Hivatalos Lapja*, 1905, 5, 1905. június 4.
- Sopronvármegye*, 1922/a, 25 (144), 1922. június 29.
- Sopronvármegye*, 1922/b, 25 (296), 1922. december 31.
- Sopronvármegye*, 1923/a, 26 (137), 1923. június 19.
- Sopronvármegye*, 1923/b, 26 (109), 1923. május 15.
- Sopronvármegye*, 1923/b, 26 (196), 1923. szeptember 5.
- Sopronvármegye*, 1923/c, 26 (219), 1923. október 5.
- Sopronvármegye*, 1923/d, 26 (233), 1923. október 21.
- Sopronvármegye*, 1923/e, 26 (239), 1923. október 28.
- Sopronvármegye*, 1923/f, 26 (261), 1923. november 25.
- Sopronvármegye*, 1924/a, 27 (149), 1924. június 5.
- Sopronvármegye*, 1924/b, 27 (152), 1924. július 9.
- Sopronvármegye*, 1924/c, 27 (156), 1924. július 13.
- Sopronvármegye*, 1924/d, 27 (168), 1924. július 27.
- Sopronvármegye*, 1924/e, 1924. augusztus 4.
- Sopronvármegye*, 1924/f, 27 (196), 1924. augusztus 31.
- Sopronvármegye*, 1925/a, 28 (107), 2025. május 13.
- Sopronvármegye*, 1925/b, 28 (128), 1925. július 9.
- Sopronvármegye*, 1925/c., 28 (160), 2025. július 18.
- Sopronvármegye*, 1925/d., 28 (215), 1925. szeptember 24.
- Sopronvármegye*, 1925/e. 28 (229), 1925. október 10.
- Sopronvármegye*, 1925/f, 1925. október 16.

- Sopronvármegye, 1925/g, 1925. október 26.
Sopronvármegye, 1925/h, 1925. november 18.
Sopronvármegye, 1925/h, 28. évfolyam, 246. szám, 1925. október 30.
Sopronvármegye, 1927, 30. évfolyam 260. szám, 2027. november 19.
Széles Zs. (szerk.) (2025): A Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar 25 éves jubileumi évkönyve, Soproni Egyetem Kiadó, 2025.
Tóth I. – Székely Cs. (2010): Széchenyi István soproni emlékezete. In: Egervölgyi D. – Hermann I. (szerk.): Széchenyi István 2010 „...éltető eszmévé finomul...”. Kiadó: A pápai Jókai Mór Városi Könyvtár, ISBN 978-963-9818-10-1, 129-146 pp.
Új Nemzedék, 1927.. október 11.
Vállalkozók Lapja, 1942. április 23.
Vasárnapi Hírek, 1990. november 25.
Zalai Közlöny, 1925. március 3.